

ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ ЗАГРОЗ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ РЕГІОНУ

Запропоновано принципову схему дій при нейтралізації низки загроз безпеці в регіоні. Виявлено аспекти прийняття ефективних управлінських рішень щодо забезпечення динамічного відтворювального процесу.

Ключові слова: державний контроль, механізм, національна безпека, регіональна політика, ризик, управлінські рішення.

Предложена принципиальная схема действий при нейтрализации ряда угроз безопасности в регионе. Выявлены аспекты принятия эффективных управленческих решений относительно обеспечения динамического воспроизводительного процесса.

Ключевые слова: государственный контроль, механизм, национальная безопасность, региональная политика, риск, управленческие решения.

Principle scheme of neutralizing a number of threats to safety in a region is suggested. Aspects of effective administrative decision-making in regards to providing a dynamic reproductive process are determined.

Key words: state control, mechanism, national security, regional politics, risk, administrative decision-making.

Серйозний дисбаланс у розвитку фінансово-економічних відносин породжує недостатня інтегрованість фінансового ринку в загальну економічну систему. Можна констатувати, що сьогодні в Україні фінансовий ринок та реальний сектор економіки фактично існують автономно один від одного. Операції, що відбуваються на фінансовому ринку, в основному забезпечують реалізацію інтересів самих учасників цього ринку; фінансові ресурси циркулюють нібито в замкнутому колі, не доходячи до реального сектора.

Аналіз останніх наукових досліджень

Істотний внесок у розвиток теорії державного регулювання розвитку регіонів зробили такі вітчизняні вчені, як О. Ю. Амосов, С. О. Біла, В. Г. Бодров, М. П. Бутко, В. Є. Воротін, О. І. Дадій, А. О. Дегтяр, М. Х. Корецький, В. М. Мартиненко, Ю. О. Ульяновченко та інші.

Постановка завдань:

- запропонувати принципову схему дій при нейтралізації низки загроз безпеці в регіоні;
- виявити аспекти прийняття ефективних управлінських рішень щодо забезпечення динамічного відтворювального процесу.

Результати

Діагностика загроз економічній безпеці регіону можлива тільки в межах економічної безпеки України в цілому. Очевидно, що більшість деструктивних процесів носять міжрегіональний характер та пов'язані з економічними прорахунками

(негативними наслідками рішень) на державному рівні.

В теперішніх умовах інтереси Центру та регіонів мають двоякий характер: по-перше, регіон виступає полігоном з локалізованими соціально-економічними, екологічними, демографічними та іншими процесами, які можуть загрожувати економічній безпеці України та мати територіально-диференційний характер їх прояву; по-друге, регіон – суб'єкт регулювання з боку Центру процесів, пов'язаних з забезпеченням економічної безпеки держави, в рамках наявного кола повноважень – провідник власної економічної політики.

Ключовим постулатом діагностики загроз економічній безпеці є теза про те, що національна безпека України залежить від стану української економіки та раціонального поєднання інтересів Центру та регіонів, а оцінка економічної безпеки повинна представляти комплекс параметрів, що характеризують стан усіх сфер життєдіяльності регіону. Вплив заходів з нейтралізації загроз економічній безпеці регіону на формування активної економічної політики забезпечує стійкий розвиток економіки.

Виявлення загроз економічній безпеці дозволяє перейти до практичного етапу нейтралізації їхньої дії. Як правило, це складний процес, що залежить від реалізації комплексу взаємопов'язаних заходів, що ціленаправлено орієнтовані на конкретні загрози безпеці економіки [4, с. 59].

Як приклад, можна запропонувати принципову схему дій при нейтралізації низки загроз безпеці.

1. Заходи з нейтралізації загрози: погіршення енергозабезпечення регіону:

а) заходи державного рівня:

- корекція перспективної енергетичної політики України та механізмів її реалізації;
- державний контроль за рівнем цін та тарифів;
- переборення залежності України від ситуації на світовому ринку енергоносіїв;
- ліквідації дискримінації вітчизняних товаровиробників;

б) заходи регіонального рівня:

- стабілізація цін на енергоносії;
- виключення факторів подорожчання продукції: затримка платежів, бартер тощо;
- індексація цін на енергоносії;
- заходи з енергозбереження;
- забезпечення економічного зростання шляхом підтримки та розвитку енергогазопостачання;
- накопичення резервів енергетики;
- здійснення енергопостачання у всіх сферах економіки.

2. Заходи з нейтралізації загрози: критичний спад виробництва.

Умови:

- нейтралізація загроз загального порядку: порушення прав власності, неефективне управління державною власністю; слабкий контроль за виконанням прийнятих рішень тощо;
- стабілізація фінансового обслуговування виробництва;
- стимулювання інвестування: випуск акцій, мінімізація акціонерних ризиків, іпотечне кредитування тощо.

Головний інструмент: державний протекціонізм шляхом реструктуризації бюджету та реорганізації фінансово-кредитної системи.

Основа: впровадження та підтримка проектів проривних технологій; держзамовлення на виконання ризикових, венчурних проектів; використання амортизаційних засобів за прямим призначенням; збереження відносної закритості внутрішнього ринку; підтримка ланцюга імпортозаміщення; гнучке маневрування ресурсами; зняття «соціальної навантаженості» з виробництва.

Заходи – реальний контроль за державною промисловою політикою.

3. Загроза – хронічне недоінвестування розвитку реального сектора економіки:

а) заходи щодо залучення необхідних обсягів інвестицій:

- розробка та прийняття системи заходів, що стимулюють трансформацію додаткових доходів громадян та економічних суб'єктів в інвестиції;
- активізація механізму допоміжних надтождень доходів на основі удосконалення управління державними активами;

- посилення переорієнтації бюджетних витрат на інвестиційні цілі, що стимулюють прискорення економічного зростання;

- покращення технології планування державних витрат;

- зростання участі держави у встановленні відтворювальних умов в економіці, удосконалення грошово-кредитної та валютної політики;

б) заходи з реалізації існуючих резервів поповнення бюджетних доходів:

- покращення збору доходів;

- більш ефективне використання державної власності;

- збільшення надходжень у бюджет від прибутку підприємств;

- посилення контролю за готівковим оборотом з причини великих втрат бюджетних доходів;

- закріплення доходної бази відповідних бюджетів, чітке розмежування бюджетних повноважень між рівнями державної влади;

- упорядкування бюджетних витрат у зв'язку з усуненням дублювання функцій регулювання рівними відомствами.

З метою реалізації намічених основних напрямлень інвестиційної політики з нейтралізації виявлення загроз економічній безпеці необхідне створення та задіяння економічного механізму як найважливішого елементу реалізації будь-яких рішень, що приймаються. Економічні механізми визначаються в загальному вигляді як необхідні об'єднуючі інструменти, що забезпечують взаємозв'язок між різними економічними явищами [2, с. 53].

Проблема необхідності нейтралізації загроз економічній безпеці об'єктивно обумовлює кардинальне переосмислення реалізації державної політики, що пов'язане з необхідністю переходу до принципів «активного, реального впливу політики», на відміну від принципів пасивного пристосування розвитку економіки до ринкових умов, що сьогодні пропагуються. Практично мова йде про перехід до політики впливу на ринок на основі підвищення впливу державної промислової політики.

Похідними передумовами для реалізації даного підходу є:

- перетворення фінансових ресурсів в інструмент активної політики підтримки вітчизняних виробників;

- максимально можливе використання збереженого виробничого капіталу;

- активізація інвестиційно-інноваційного потенціалу для модернізації потужностей, що впливають на процес розширеного відтворення;

- проведення інвентаризації основних виробничих фондів;

- розробка та реалізація заходів з активізації внутрішнього попиту, впровадження сучасних методів стимулювання продажів.

Можна в достатній мірі обґрунтованості стверджувати, що реалізація даного підходу дозволяє знизити ризики в економіці по мірі нейтралізації загроз безпеки та задіяння механізму активного впливу на розвиток ринкових відносин у країні та регіонах.

Необхідною умовою правильного вибору конкретних засобів та методів впливу є проведення глибокого якісного і кількісного аналізу поточної ситуації. Залежно від характеру причин, що викликали появу загроз безпеки регіону, а також глибини їхніх негативних наслідків (потенційних або виявлених на момент аналізу) визначаються головні суб'єкти (державні або регіональні органи державної влади, інші інститути та структури), відповідальні за рішення проблеми ліквідації загроз безпеки. Так головною причиною порушення фінансового потенціалу сфери матеріального виробництва – похідного ланцюга системи безпеки країни та регіонів, є проведена макроекономічна політика. Тому функція відображення цієї загрози об'єктивно належить державним органам законодавчої та виконавчої влади за активної та зацікавленої допомоги органів державної влади регіонів України (в межах їхньої компетенції) [1, с. 45].

Одночасно регіональне життя стало більш самостійним. Державна влада досі володіє великим авторитетом, але вона стає так би мовити церемоніалом, а не відображенням реальних надій на допомогу центральних органів у вирішенні місцевих проблем. У регіонах все чіткіше розуміють: головне джерело рішень знаходиться в самому регіоні, а не в Центрі. Причому якщо раніше таке відкриття бентежило багатьох регіональних політиків, то сьогодні відношення до цього на місцях набагато спокійніше та конструктивніше – як до життєвої обставини, від якої потрібно відходити щодня.

Слід підкреслити, що сформульовані положення не повинні бути просто ідеєю. Вони стають «матеріальною силою», коли перетворюються в реальну форму практично реалізованих програмних документів.

При цьому необхідне поєднання адміністративно-правових та економічних методів. Запропоновані заходи з реалізації переходу до сталого розвитку регіону можуть бути представлені наступним чином [3, с. 106].

Практика показує доцільність використання блочної схеми реалізації комплексу заходів із забезпечення сталого розвитку та безпеки економіки регіонів. До основних блоків відносяться такі:

1. Структурна перебудова регіональної економіки для припинення спаду та поступового зростання промислового виробництва з пріоритетним формування наукоємних, ресурсозберігаючих виробництв, відтворенням та створенням науково-виробничих та науково-освітньо-виробничих регіональних (галузевих) комплексів;

– випуск конкурентоспроможної продукції підвищеного попиту;

– зниження безробіття за рахунок розширеного залучення трудового потенціалу в будівництво та реконструкцію інфраструктури регіону;

– модернізація, диверсифікація та санація регіональних виробництв при збільшенні об'єднаності регіонального виробничого комплексу тощо.

2. Зміна відносин власності через проведення переатестації підприємств промислового, сільськогосподарського виробництва і торгівлі на предмет соціально-економічної та екологічної ефективності виробництва і жорсткості податкової системи, збереження державних казенних підприємств, якщо вони забезпечують більш високий рівень конкурентоспроможності сучасним вимогам щодо технології та екології і забезпечують своєчасну виплату заробітної плати.

3. Державний контроль за дотриманням на території:

– мінімальних соціальних стандартів (МСС) при скороченні соціально небезпечних відмінностей у доходах різних груп населення зі встановленням нормативного рівня цих відмінностей;

– забезпечення гарантованих прав на охорону здоров'я та життя, праці;

– мінімальну заробітну платню не менше прожиткового мінімуму та своєчасну її індексацію, житло, освіту, відпочинок, захист материнства та малозабезпечених сімей із метою стимулювання підвищення народжуваності.

4. Впровадження протекційних тарифів та податків у напрямку активної підтримки вітчизняних виробників та продавців товарів.

5. Удосконалення податкової системи:

– впровадження природно-ресурсних рентних податків із метою вилучення у корпорацій, компаній надприбутків, отриманих від експлуатації природних ресурсів, у дохід держави й регіонів та використання їх на оновлення та створення модернізованих ресурсозберігаючих основних фондів та підвищення реальних доходів громадян як власників цих ресурсів;

– зміна системи оподаткування шляхом зміщення податкового тиску виробництва на сферу торгівлі, грошового обороту та накопичення.

6. Розподіл бюджетних та позабюджетних ресурсів:

– на конкурсній основі при обов'язковому соціально-економічному обґрунтуванні ефективності та конкурентоспроможності проектів;

– проведення об'єктивної соціально-екологічної експертизи проектів незалежно від форми власності.

7. Створення регіонального банку з контрольним пакетом акцій в адміністрації регіону з правом пільгового кредитування місцевих виробників, науки, освіти та охорони здоров'я, мобілізація певного проценту приватних та комерційних банків для суспільно необхідних інвестицій; переорієнтація кредитної політики з торгівельно-посеред-

ницьких операцій на пріоритетну підтримку виробників товарів та послуг.

Висновки

Виявлено, що для прийняття ефективних управлінських рішень щодо забезпечення динамічного відтворювального процесу необхідний ретельний аналіз та контроль за потенційними загрозами на регіональному рівні. Різноманітність видів загроз фінансової безпеки обумовлює доцільність їхньої класифікації за різними ознаками. Виявляється доцільним на доповнення до вже існуючих у літературі класифікацій загроз зазна-

чити про такі ознаки, як реальність загроз, рівень загроз, характер впливу. В основу уточненої та доповненої класифікації загроз фінансової безпеки запропоновано покласти не тільки розподіл їх за групами залежно від різних ознак, але й підпорядкованість цих груп за їхньою значимістю для розвитку економіки. Використання даної класифікації дозволить здійснювати ранжування загроз, що має величезне практичне значення для органів управління з позиції виявлення та знешкодження причин найбільш шкідливих загроз.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бодров В. Г. Трансформація економічних систем: концепції, моделі, механізми регулювання та управління : [навч. посіб.] / В. Г. Бодров. – К., 2006. – 101 с.
2. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / [за ред. акад. НАН України В. М. Гесця]. – К. : Ін-т екон. прогноз. : Фенікс, 2003. – 108 с.
3. Євдокименко В. К. Стратегія соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальної одиниці: концептуальний підхід в сучасних умовах / В. К. Євдокименко // Регіональна економіка. – 2004. – № 2. – С. 104–118.
4. Запоточний І. В. Державне регулювання регіональної економіки / І. В. Запоточний, В. І. Захарченко ; [за заг. ред. д.е.н., проф. В. І. Захарченка]. – Харків; Львів; Одеса : ТОВ «Одісей», 2003. – 592 с.
5. Карпов І. Реалізація державної кадрової політики в контексті регіонального розвитку / І. Карпов // Проблеми трансформації системи державного управління в умовах політичної реформи в Україні : наук.-практ. конф. за міжнародною участю, 31 травня 2006 р. – К. : Вид-во НАДУ, 2006. – С. 113–114.

Рецензенти: *Корецький М. Х.* – д.н. з держ.упр., професор;
Лопушинський І. П. – д.н. з держ.упр., професор

© *Темиргалієв Р. І.*, 2010

Стаття надійшла до редколегії 09.11.2010 р.